

Domaći film godine: »DOM ZA VEŠANJE«

Jugoslavenski filmski kritičari i publicisti izabrali naš najuspješniji igrani film snimljen u 1989. godini

Iako ekonomski olovno teška, filmska godina 1989. sjajna je po stvaralačkim rezultatima! Nije izborna ni štrajkovima, ni protestnim izletima, ni medijskim prepucavanjima, nego znojnim radom, u opštejugoslavenskoj kooperaciji i saradnji. I kritičari su trezveno gledali desno i lijevo, lako prebacujući svoje sudove preko ultraških jendeka s mutnom vodom. Najbolji je izlučen zajedničkim snagama. To je »Dom za vešanje«. Uz desno koljeno mu je »Kuduz«, uz lijevo »Sabirni centar«. To su djela onih autora koji su u nimalo zahvalnoj 1989. učinili za naš film, kako bi to rekao Tukidid, sve što su mogli, pošto su prepatili sve što su morali:

Anketu vodio: Aco ŠTAKA

Fidan JAČOVSKI, »Nova Makedonija«, Skoplje
DOM ZA VEŠANJE

Ove godine nije bilo velikih dilema oko toga koji je film obilježio sezonu i našu kinematografiju u 1989: to je, bez svake sumnje, »Dom za vešanje« Emira Kusturice. I to ne zbog međunarodnih priznanja, koja se rijetko sreću i zato sa zadovoljstvom dočekuju, nego zbog izuzetne unutrašnje snage tog djela koje trajnije obilježava našu cjelokupnu kinematografiju.

Ljiljana ŠVER, »Delo«, Ljubljana
SABIRNI CENTAR

Po svojoj narativnosti i senzibilnosti, to je jedan od rijetkih jugoslavenskih filmova koji probleme realnosti i pojedinca obrađuju na nivou evropskog duha.

Milutin ČOLIĆ, Beograd
KUDUZ

Ljubavna drama melodramskih tonova ali izrazitih i snažnih socijalnih implikacija, gorki realitet života, sublimniji no što je istinita priča na kojoj se zasniva. Film je sav u emociji, valerima ljudske lirске tragedije (svi stradaju a niko nije kriv!), što spontano pleni gledaočevu suočajnost. Jedina mu je mana što je ekspozicijom nepotrebno proširen, te gubi u sažetosti. No, u svakom slučaju, najbolji film Pule 89, njen moralni pobjednik!

Milan MITIĆ, »Večernje novosti«, Beograd

DOM ZA VEŠANJE

U eri najžešćih kriza društva, u kojima ona materijalna pogađa žilu kucavicu svake umjetnosti, on je ponovo iznedrio ostvarenja koja našoj filmskoj umjetnosti i kulturi uopšte služe na čast. Ono malo lepog što svet čuje o nama i što dnevna politika i političari sa tekuće trake ne uspevaju da ubiju svojim diletantizmom, sadržano je isključivo u delima i podvizima Kusturice, Pavića, Markovića, Kenovića, Selešove, Svetove...

Što se same filmske produkcije tiče, »Dom za vešanje« je uverljivo najbolje ostvarenje minule godine, a njegov uspeh čine još značajnijim dva uspela filma koja ga prate: »Sabirni centar« Markovića i »Kuduz« Kenovića. Tri »keca« u rukavu nije mala stvar za svetsku filmsku partiju pokera!

Darko ZUBČEVIĆ, »Studio«, Zagreb

KUDUZ

Još više od neosporne redateljske kulture, imponira mi Kenovićevo čovjekoljublje, kojeg više gotovo i nema u našoj svakodnevnicima.

Ranko MUNITIĆ, Zagreb/Beograd

DOM ZA VEŠANJE

»Dom za vešanje«, zajedno sa Kusturičinom besjedom prilikom primanja Nagrade AVNOJ-a, predstavlja istovremeno kulturni

REDITELJ

EMIR KUSTURICA je rođen u Sarajevu 1955. godine. Diplomirao je režiju na praškoj Akademiji za film i televiziju. Poslije završenih studija radi na Televiziji Sarajevo, za koju režira TV drame »Nevjeste dolaze« i »Bife titanik«.

Svoj prvi profesionalni igrani film »Sjecaš li se Doli Bel« snimio je po scenariju Abdulaha Sidrana i produkciji »Sutjeska-filma«. Djelo je 1981. na festivalu u Veneciji nagrađeno »Zlatnim lavom« kao najbolji mladi film. Drugi Kusturičin domet je »Otac na službenom putu«, takođe po Sidranovom scenariju a u produkciji »Forum« film dobija 1985. u Kanu »Zlatnu palmu« i nagradu međunarodne kritike FIPRESCI. Nominovan je i za »Oskara«.

»Dom za vešanje«, snimljen po scenariju Gordana Mihića i produkciji »Forum«, godine 1989. je kanski dobitnik nagrade za najbolju režiju. Francuska kritika ga je uvrstila među deset najboljih svjetskih filmova decenije. U Kanu je Kusturici uručena i međunarodna nagrada »Roberto Rosselini«. »Dom...« je jugoslavenski kandidat za »Oskara« 1990.

Emir Kusturica je nedavno primio i Nagradu AVNOJ-a.

i društveni događaj 1989. godine. »Dom...«, jer je svjetski napravljen, besjeda, jer je svjetski mišljena.

Mirko KOSTOVIĆ, VEN, Sarajevo

DOM ZA VEŠANJE

Najuspjeliji jugoslavenski film i jedan od najboljih u svijetu proteklog godišta je, ujedno, i najbitniji u opusu Emira Kusturice. On svojom poetikom uveliko nadraća kanoone predikata »uspjelog djela«, te predstavlja prolog u metafiziku budućih filmova ovog autora, koje s radošću iščekujem.

Milan VLAJČIĆ, »Politika«, Beograd
KUDUZ

Iz ovogodišnje filmske ponude izdvajam »Kuduza« reditelja Ademira Kenovića i scenariste Abdulaha Sidrana, inteligentnu i senzibilno urađenu ljubavnu dramu, sa dramaturški dobro intoniranim tragičnim sazvučijima.

Milan CVIJANOVIĆ, »Sineast«, Sarajevo

ŽENA S KRAJOLIKOM

Testamentarni film Ivica Matića tek je 1989. uistinu počeo svoj kinematografski život, kao dio jugoslavenske filmske produkcije. Ako pristanemo na to, onda je »Žena s krajolikom« u povlaštenom položaju u odnosu na Kusturičin, pa i Kenovićeve film. Matićeva poetika jedno je od ishodišta i trajna inspiracija srednjobosanskog »novog vala«.

Verica PETKOVSKA, »Borba«, Beograd

SABIRNI CENTAR

Smatram ovaj film jednim od najzrelijih ostvarenja domaće kinematografije i to ne samo u ovogodišnjem kontekstu.

Zlata KURT, Radio-Sarajevo, Sarajevo

DOM ZA VEŠANJE

Film koji je višestruko obilježio proteklu filmsku godinu. Osoben umjetnički pristup i nesvakidašnji senzibilitet čine Kusturicu, ovog kontroveznog autora, nezaobilaznim u prostorima duhovne komunikacije. Sa »Domom...« Kusturica je definitivno dokazao da je izuzetna stvaralačka ličnost, koja na blještav način pokazuje duh otpora, negacije pa i hereza. On to radi i na tematskom i na planu izraza, ali uvijek u potrazi za suštinom ljudskog življenja.

Viktor ČIKEŠ, »TV novosti«, Beograd

BEZ FILMA GODINE

Pravljenje lista najboljih filmova moguće je jedino unutar žanrovskog ili tematskog okvira, pa je shodno tome rangiranje jedne raznorodne produkcije, kakva je ovogodišnja jugoslavenska, po pravilu samo mala igra za veliku decu. Zato bih ovom prilikom spomenuo samo tri koja unose nešto novo u domaće kinematografiju: »Kako je propao rokenrol«, »Remington« i »Diploma za smrt«.

Bojan BOSILJČIĆ, »Večernje novine«, Sarajevo

KUDUZ

Tvorci ovog novog filmskog »čuda od Bosne«, autorski tandem Sidran-Kenović, izdigli su jednu malu životnu, ljudsku priču na univerzalni prijedest vječitog traganja za ličnom srećom. Uspjehom ovog filma vraća vjeru da ljudi ipak nisu zaboravili plakati i osjećati.

Zorica BANJAC, »Komunist«, Beograd

KUDUZ

Svoj glas dajem »Kuduzu« zbog profesionalne zrelosti ovog debitantskog projekta, zbog emocionalnog naboja i »boja života« koji ga čine tako specifičnim i prepoznatljivo našim, ne uzimajući mu univerzalnu prepoznatljivost.

Dražen Ilinčić, »Večernji list«, Zagreb

BEZ FILMA GODINE

Nažalost, ne bih mogao izdvojiti niti jedan naslov koji bi zasluživao priznanje »filma godine«.

GLASOVI I POENI

DOM ZA VEŠANJE	15
KUDUZ	11
SABIRNI CENTAR	2
ŽENA S KRAJOLIKOM	2
DOM ZA VEŠANJE I REMINGTON	1
DONATOR I KUDUZ	1
SABIRNI CENTAR I KUDUZ	1
BEZ FILMA GODINE	2
UKUPNO	35

Elis BARBALICH-GEROMELLA, »La voce del popolo«, Pula

KUDUZ

Ljepota filma sastoji se u ikonografskom izričaju, u prvom redu glede bosanskog pejzaža, ali ne onog koji ćemo naći u turističkim deplijantima, već sumorna panorama blata, kiše i prljavog snijega, urbane periferije koja korumpira poljane i stabla i ljudske duše, tužnih birtija skorašnjeg proletarijata... u kojima se razara svaki san o iskupljenju... Fotografija vrijedna spomena...

Gordan BOBINAC, »Oslobođenje«, Sarajevo

DOM ZA VEŠANJE I REMINGTON

Kusturičino vizuelno paganstvo vezuje se uz slavenske mitove i nadrealnost, žrtvujući, usput, ponešto za račun transpozicije njegova filmska nasljedca. »Remington« Damjana Kozolea, pak, razmjerno jeftine produkcije, donosi fashinderovski tmask trougao generacije, osuđene na čekanje.

Nevenka OPAČIĆ, »Radio TV revija«, Beograd:

KUDUZ

Jer u njemu ima tako mnogo duše. I ljubavi, i strasti, i nesreće, patnje, želje... Jer je mel-drama zbog koje nema stida za suze u kinu. I, jer film potpisuju Sidran, Kenović, Bogdanovićeve, Bregović, mala Ivana...

Blagoja KUNOVSKI, Radio-Skopje, Skopje

DOM ZA VEŠANJE

Film velikog čoveka, velikog autora i kosmopolite Emira Kusturice-Kuste možda je mogao u Kanu da odnese i »Zlatnu palmu«. O filmu je sve rečeno a i Francuzi su priznali da mu je mesto u grupi najboljih u deceniji koja završava. Inače, sve moje simpatije upućene su i Kustinom filmskom »bratu po krvi« Ademiru Kenoviću i njegovom odličnom »Kuduzu«.

Ibrahim SAKIĆ, Sarajevo

ŽENA S KRAJOLIKOM

Krunskim dometom YU-filma u '89. godini smatram, bez rezerve, posmrtno priznanje i »ustoličenje« jednog od najvećih njegovih talenata u sedamdesetim godinama — Ivica Matića, te doprinos, eventualnoj, aboliciji Junuza Keće.

Zoran SIMIĆ, »Polet«, Zagreb

DONATOR I KUDUZ

Moj se izbor dogodio u konkurenciji dva izuzetno emotivna ostvarenja, dvije priče o ČOVJEKU: »Donatora« jednog novog Veljka Bulajića i »Kuduza« Ademira Kenovića. Radi se, ma koliko je riječ o različitim priča-

Trideset i tri pobjednika (1957 – 1989)

1957: SVOGA TELA GOSPODAR, Fedor Hanžeković
1958: KROZ GRANJE NEBO, Stole Janković
1959: VLAK BEZ VOZNOG REDA, Veljko Bulajić
1960: DEVETI KRUG, France Štiglic
1961: PLES NA KIŠI, Boštjan Hladnik
1962: KOZARA, Veljko Bulajić
1963: LICEM U LICE, Branko Bauer
1964: SKOPLJE 63, Veljko Bulajić
1965: TRI, Aleksandar Petrović
1966: PONEDJELJAK ILI UTORAK, Vatroslav Mimica
1967: JUTRO, Puriša Đorđević
1968: KAD BUDEM MRTAV I BEO, Živojin Pavlović
1969: ZASEDA, Živojin Pavlović
1970: LISICE, Krsto Papić
1971: CRVENO KLASJE, Živojin Pavlović

1972: MAJSTOR I MARGARITA, Aleksandar Petrović
1973: SUTJESKA, Stipe Delić
1974: DERVIŠ I SMRT, Zdravko Velimirović
1975: JAD, Kiril Cenevski
1976: ČUVAR PLAŽE U ZIMSKOM PERIODU, Goran Paskaljević
1977: SPECIJALNO VASPITANJE, Goran Marković
1978: OKUPACIJA U 26 SLIKA, Lordan Zafranović
1979: ZEMALJSKI DANI TEKU, Goran Paskaljević
1980: PETRIJIN VENAC, Srđan Karanović
1981: SJEAŠ LI SE DOLI BEL, Emir Kusturica
1982: VARIOLA VERA, Goran Marković
1983: BALKAN EKSPRES, Branko Baletić
1984: U RALJAMA ŽIVOTA, Rajko Grlić
1985: OTAC NA SLUŠANOM PUTU, Emir Kusturica
1986: SREĆNA NOVA 49, Stole Popov
1987: VEĆ VIDENO, Goran Marković
1988: ŽIVOT SA STRICEM, Krsto Papić
1989: DOM ZA VEŠANJE

Ljubica Adžović i mitski čuran u jednoj sceni filma »Dom za vešanje«

nabranih lica u kojima se čita čovjek zemlje ali i urbanih drumova koje puni svojim ma-
tom, svojim simbolima nakrcanim plodnoš-
ću. »Dom...« na domaća bioskopska platna
vraća san...

Marjan STROJAN,
Radio—Ljubljana, Ljubljana
DOM ZA VEŠANJE

Objašnjenje i ne treba, pošto se radi o goto-
vo jedinom filmu iz Jugoslavije o kojem se
nešto zna i u svijetu, koji možete slobodno
da pogledate i u bioskopima van naše zem-
lje.

Ištvan LADI, »Magyar szo«, Novi
Sad

DOM ZA VEŠANJE

O vrednostima tog filma je već toliko reče-
no, da sud o njemu nije više potrebno saži-
mati čak ni u dve rečenice: Međutim, treba
posebno spomenuti i »Sabirni centar« Go-
rana Markovića, »Kuduza« Ademira Kenovića
i »Đavolje ljeto« Rajka Grlića sve najbolje u
1989.

Nenad DUKIĆ, Radio—Beograd,
Prvi program, Beograd

DOM ZA VEŠANJE

Kusturičin film je jedan od onih u kojima se
u sklapanju filmskog mozaika dolazi do slo-
ženih značenja kombinovanjem krajnje real-
nih i, s druge strane mitskih činjenica života.
Upravo taj dualizam rada film izuzetne
energije i izrazitog emotivnog naboja. Film
ima, doduše, neke male dramaturške proble-
me, na momente je i nepotrebno artificijel-
lan, ali Kusturica sve to kompenzira autenti-
čnošću, poetičnošću i superiorno vodenom ig-
rom glumaca i naturščika.

Marcel STEFANČIĆ, »Mladina«,
Ljubljana

DOM ZA VEŠANJE

»Dom...« je ugroženu i televizijskom jeziku
sklonu filmsku »stvar« priključio njenoj ra-
dikalnoj prošlosti i tako je očistio televizijs-
ke spljoštenosti i tiranije postvarenog logo-
sa, »veliku priču« je otuđio i od fantazijskog
jezika »velikog govora«, nadomjestivši to ži-
vom i nepostvarenom romštinom, kao govo-
rom koji treba prevoditi na sve jezike, dakle,
onim govorom koji je najkinematičniji upra-
vo zato što je najmanje kinematičan, nači-
nivši iz romštine simboličan uslov bilo kojeg
diferenciranja postvarenih filmskih jezika i
objekata.

Dubravka VOJVODIĆ,
Radio—Beograd, Program 202,
Beograd

KUDUZ

Ovaj je film vratio našu veru u uspeh nečega
što je jugoslovensko. I još nešto: uveo je u
polje našeg interesovanja jednog »s sofisticira-
nog« bosanskog reditelja, Ademira Kenovića,
jednog izvorno talentovanog glumca Slobod-
dana, Aliju Čustića, i tek predstavio jednu
glumicu pred kojom je budućnost jugoslo-
venske kinematografije a ne obratno — Sne-

zanu Bogdanović. Za jedan film, i to debi-
tanski, više nego dovoljno!

Mira BOGLIĆ, »Vjesnik«, Zagreb
KUDUZ

Film godine koji svojom snažnom ekspresi-
jom i autentičnošću teme odlično nastavlja
onaj znameniti val koji nam zadnjih godina
dolazi iz bosanskohercegovačkog filma.

Radmila ŠEŠIĆ, »Sineast«,
Sarajevo

DOM ZA VEŠANJE

Jer isijava uzbuđujuću stvaralačku energiju
koja se na više nivoa dotiče gledalačkih sen-
zora. Djelo koje impresionira preciznošću
veoma neobičnog filmskog promišljanja sva-
ke sekvence. Film koji se bukvalno fizički
doživljava...

Branka ŠÖMEN, »Vjesnik«,
Zagreb

KUDUZ

To je film koji je nastavio sjajni autorski sli-
jed sarajevske kulturne sadašnjosti a opet
donio jedan novi, rekla bih, »kenovićevski«
izraz jugoslovenskog filma.

Miha BRUN, »Stop«, Ljubljana

DOM ZA VEŠANJE

U filmu su prepoznatljivi svi kvaliteti (narav-
no, i greške) reditelja, tako da s nestrplje-
njem očekujem njegove nove poduhvate.
Mislim da ovom zgodom treba spomenuti i
uspješan debi drugog Sarajlije, Ademira Ke-
novića.

Vesna ČEKIĆ, »Dnevnik«, Novi
Sad

DOM ZA VEŠANJE

To je čudesan izdanak naše kinematografije
koji je otkrio jedan apsolutno autentičan
svet, umetnički ga nadgradio i oplodio i
obogatio fantastičkim senzibilitetom. Nad-
ahnutim i veštim rediteljskim postupkom,
Kusturica je iz podloge surove životne stvar-
nosti apsorbirao zlatni prah blagotvorne
iracionalnosti, čime je oslobodio uzbuđljiv
protok emocija između svog filma i gledala-
ca.

Branko ŠÖMEN, TV Ljubljana,
Ljubljana

KUDUZ

Zato što je u trenutku opštih dioba i kultura
i ljudi, uspio spojiti sve one, nažalost malo-
brojne, estete koji se povinuju za umjetnošću
a ne politikanstvom.

U realizaciji ankete saradivali Gordan Bobi-
nac, Darjan Zdravac, Zoran Odić i Dušan
Vijuk

NEDJELJA

SARAJEVO, 31. 12. 1989.

33

ma, njihovim ishodištima i, dakako, o dvije
filmske poetike, o dva snažna ostvarenja ko-
ja svojim sadržajem i porukama ostavljaju
trajan utisak na gledaoca.

Duško DIMITROVSKI, Sarajevo
**SABIRNI CENTAR I
KUDUZ**

Riječ je o dva filma što su dala pečat godini
koja je na izmaku i »Sabirnom centru« Go-
rana Markovića, kao izuzetno zreloom ostva-
renju već afirmisanog sineaste i »Kuduz«,
kao vrijednom djelu najuspješnijeg debitanta
1989, reditelja Ademira Kenovića. I dok je
prvi više u sferama opšteljudskog, drugi go-
vori o ljudima koje, nažalost, ponekad i ne
zapažamo, ako o njima ne pročitatmo nešto
u crnim hronikama.

Vladimir BUNJAC, Radio —
Beograd, Drugi program, Beograd
DOM ZA VEŠANJE

Kusturica je zaista ostvario veliki film, ne sa-
mo od jugoslovenskog, nego i evropskog, i
šire — svetskog značaja. Pojedine sekvence,
posebno one u totalu, mogu ući u antologiju
svetskog filma. »Kuduz« mu je uz desno ko-
leno, pa je neosporni uspeh Kenovića i nje-
gove ekipe i bio razlog što mu je jugosloven-
ska filmska akademija dodelila u Puli »Zlat-
nog gladijatora«.

Darko CVIJANOVIĆ, »Naši
dani«, Sarajevo

DOM ZA VEŠANJE

Ovaj film svoju istinsku snagu iskazuje os-
novnom čelijom filmske izražajnosti, kad-
rom — živopisnošću svih onih tamnoputih